Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
přednesené dne 18. května 2017 [1]

Spojené věci C-588/15 P a C-622/15 P

LG Electronics Inc. (C-588/15 P),
Koninklijke Philips Electronics NV (C-622/15 P)
proti

Evropské komisi

„Kasační opravný prostředek – Kartelové dohody – Světový trh s katodovými trubicemi pro televizory a počítačové monitory – Rozhodnutí, kterým se konstatují dva případy jednání porušujícího článek 81 ES a článek 53 Dohody o Evropském hospodářském prostoru – Dohody a jednání ve vzájemné shodě v oblasti cen, rozdělení trhů a produkčních kapacit – Odpovědnost mateřské společnosti z důvodu protiprávního jednání její dceřiné společnosti – Oznámení námitek zaslané výlučně mateřské společnosti – Právo na obhajobu“

Úvod

1. Navrhovatelky se prostřednictvím projednávaných kasačních opravných prostředků domáhají zrušení dvou rozsudků Tribunálu Evropské unie ze dne 9. září 2015, LG Electronics a Komise [2] a ze dne 9. září 2015, Philips v. Komise [3], kterými Tribunál zamítl žaloby znějící na zrušení rozhodnutí Komise C(2012) 8839 final ze dne 5. prosince 2012 v řízení podle článku 101 SFEU a článku 53 Dohody o EHP (věc COMP/39.437 – Katodové trubice pro televizory a počítačové monitory) (dále jen „sporné rozhodnutí“), a podpůrně na snížení výše pokut uložených navrhovatelkám.

2. Tyto kasační opravné prostředky, spojené pro účely ústní části řízení a rozsudku [4], vznášejí zejména novou otázku týkající se dodržení práva na obhajobu v případě přičtení protiprávního jednání dceřiné společnosti její mateřské společnosti. Konkrétně se bude jednat o určení, zda je právo na obhajobu mateřské společnosti porušeno, pokud jí Evropská komise zašle oznámení námitek, aniž je zašle i dceřiné společnosti, která se dopustila dotyčného jednání, zejména v případě, kdy je tato dceřiná společnost v úpadku, v důsledku čehož nemá mateřská společnost přístup k jejím dokumentům.

Skutečnosti předcházející sporům

3. Skutkové okolnosti sporu, jak vyplývají z napadených rozsudků, lze shrnout následovně.

1 – Původní jazyk: francouzština.

2 – T-91/13, nezveřejněný, dále jen „rozsudek LGE“, EU:T:2015:609.

3 – T-92/13, nezveřejněný, dále jen „rozsudek Philips“, EU:T:2015:605.

4 – Rozhodnutím Soudního dvora ze dne 7. února 2017.

4. Komise sporným rozhodnutím konstatovala, že hlavní světoví výrobci katodových trubic (dále jen „CRT“) porušili článek 101 SFEU a článek 53 Dohody o Evropském hospodářském prostoru ze dne 2. května 1992 (Úř. věst. 1994, L 1, s. 3; Zvl. vyd. 11/52, s. 3) tím, že se účastnili dvou samostatných protiprávních jednání, která se týkala jednak trhu barevných katodových trubic pro obrazovky počítačových monitorů (dále jen „CDT“) a jednak trhu barevných katodových trubic pro obrazovky televizorů (dále jen „CPT“).

5. Společnost LG Electronics Inc. (dále jen „LGE“) je dodavatelem elektroniky určené široké veřejnosti. Společnost Koninklijke Philips Electronics NV (dále jen „Philips“) je zastřešující společností skupiny Philips, která se specializuje na elektronické výrobky.

6. Společnosti LGE a Philips vyráběly CRT do 1. července 2001. K tomuto datu převedly obě navrhovatelky veškerou svou činnost v oblasti CRT na společný podnik, skupinu LPD, v jejímž čele stála společnost LG Philips Displays Holding BV.

7. Komise měla ve sporném rozhodnutí za to, že se společnost LGE, jakož i její dceřiné společnosti na jedné straně, a dceřiné společnosti společnosti Philips na druhé straně, účastnily kartelových dohod týkajících se CDT a CPT až do převodu činností v oblasti CRT na skupinu LPD, tedy 1. července 2001. Společnosti LGE a Philips byly tudíž z tohoto titulu považovány za odpovědné za obě protiprávní jednání.

8. Mimoto měla Komise za to, že navrhovatelky mají být rovněž považovány, jakožto mateřské společnosti, za společně a nerozdílně odpovědné za účast skupiny LPD na kartelových dohodách týkajících se CDT a CPT v období od 1. července 2001 do 30. ledna 2006.

9. Komise v čl. 1 odst. 1 písm. c) a d) sporného rozhodnutí konstatovala, co se týče kartelové dohody týkající se CDT, že se jí společnost Philips účastnila od 28. ledna 1997 do 30. ledna 2006 a společnost LGE od 24. října 1996 do 30. ledna 2006. Komise rovněž v čl. 1 odst. 2 písm. f) a g) sporného rozhodnutí konstatovala, že pokud jde o kartelovou dohodu týkající se CPT, společnost Philips se jí účastnila od 21. září 1999 do 30. ledna 2006 a společnost LGE od 3. prosince 1997 do 30. ledna 2006.

10. Pokud jde o protiprávní jednání týkající se CDT, Komise v čl. 2 odst. 1 písm. c) až e) sporného rozhodnutí uložila společnosti Philips pokutu ve výši 73 185 000 eur, společnosti LGE pokutu ve výši 116 536 000 eur a těmto dvěma společně a nerozdílně odpovědným společnostem pokutu ve výši 69 048 000 eur. Pokud jde o protiprávní jednání týkající se CPT, Komise v čl. 2 odst. 2 písm. c) až e) sporného rozhodnutí uložila společnosti Philips pokutu ve výši 240 171 000 eur, společnosti LGE pokutu ve výši 179 061 000 eur a těmto dvěma společně a nerozdílně odpovědným společnostem pokutu ve výši 322 892 000 eur.

Řízení před Tribunálem a napadené rozsudky

11. Společnosti LGE a Philips, každá samostatně, první dne 14. února 2013, druhá dne 15. února 2013, podaly návrhem došlým kanceláři Tribunálu žalobu na neplatnost sporného rozhodnutí v části, v níž se toto rozhodnutí týká každé z nich, nebo podpůrně na snížení výše pokut, které jim byly uvedeným rozhodnutím uloženy.

12. Na podporu své žaloby společnost LGE uplatnila sedm žalobních důvodů směřující ke zrušení. První žalobní důvod vycházel z porušení práva na obhajobu společnosti LGE v rozsahu, v němž byla skupina LPD z řízení vyloučena. Tribunál v bodech 67 až 91 rozsudku LGE přezkoumal a zamítl uvedený žalobní důvod jako irelevantní a v každém případě jako neopodstatněný. Tribunál rovněž zamítl ostatní žalobní důvody uplatněné společností LGE, a žalobu tudíž zamítl v plném rozsahu.

13. Na podporu své žaloby společnost Philips uplatnila osm žalobních důvodů směřujících ke zrušení. Druhý žalobní důvod vycházel z porušení článku 101 SFEU, článku 53 Dohody o Evropském hospodářském prostoru, čl. 27 odst. 1 nařízení (ES) č. 1/2003 [5], práva na obhajobu, jehož součástí je právo být vyslechnut, a zásady řádné správy v rozsahu, v němž Komise neshledala skupinu LPD odpovědnou za protiprávní jednání, která jí byla vytýkána. Tribunál tento žalobní důvod přezkoumal a zamítl v bodech 74 až 99 rozsudku Philips. Tribunál rovněž zamítl ostatní žalobní důvody uplatněné společností Philips, a žalobu tudíž zamítl v plném rozsahu.

Návrhová žádání účastnic řízení

14. Společnost LGE navrhuje, aby Soudní dvůr (věc C-588/15 P):

— zrušil rozsudek LGE,

— zrušil čl. 1 odst. 1 písm. d) a odst. 2 písm. g), jakož i čl. 2 odst. 1 písm. d) a e) a odst. 2 písm. d) a e) sporného rozhodnutí,

— snížil výši pokut, které jí byly uloženy, a

— uložil Komisi náhradu nákladů řízení v obou stupních.

15. Společnost Philips navrhuje, aby Soudní dvůr (věc C-622/15 P):

— zrušil rozsudek Philips,

— zrušil čl. 1 odst. 1 písm. c) a odst. 2 písm. f), jakož i čl. 2 odst. 1 písm. c) a e) a odst. 2 písm. c) a e) sporného rozhodnutí,

— snížil výši pokut, které jí byly uloženy, a

— uložil Komisi náhradu nákladů řízení v obou stupních.

16. Komise navrhuje, aby Soudní dvůr zamítl kasační opravné prostředky a uložil navrhovatelkám náhradu nákladů řízení.

Analýza

17. Na podporu svých kasačních opravných prostředků uplatňuje společnost LGE tři a společnost Philips čtyři důvody kasačního opravného prostředku, které se částečně překrývají.

18. Na přání Soudního dvora omezím svou analýzu na první důvod kasačního opravného prostředku společnosti LGE a druhý důvod kasačního opravného prostředku společnosti Philips, které jak jeden, tak druhý vycházejí z porušení práva na obhajobu, jež vyplývá ze skutečnosti, že oznámení námitek nebylo zasláno jejich společné dceřiné společnosti, skupině LPD.

5 – Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích [101] a [102] Smlouvy (Úř. věst. 2003, L 1, s. 1; Zvl. vyd. 08/02, s. 205).

Napadené rozsudky

Rozsudek LGE

19. Společnost LGE prostřednictvím svého prvního žalobního důvodu v prvním stupni tvrdila, že Komise porušila její právo na obhajobu tím, že nezaslala oznámení námitek a sporné rozhodnutí skupině LPD.

20. Tribunál tento žalobní důvod přezkoumal a zamítl v bodech 67 až 91 rozsudku LGE.

21. Tribunál poté, co připomněl judikaturu týkající se dodržování práva na obhajobu, jakož i přičítání odpovědnosti mateřské společnosti, na jedné straně konstatoval, že Komisi nelze vytýkat žádné pochybení z důvodu, že nepřičetla žádné protiprávní jednání skupině LPD, a tudíž jsou argumenty žalobkyně směřující k prokázání porušení jejího práva na obhajobu, irelevantní (body 68 až 83 rozsudku LGE).

22. Na druhé straně Tribunál zamítl tento žalobní důvod v bodech 84 až 91 rozsudku LGE v odpovědi na argument společnosti LGE, který vycházel ze skutečnosti, že společnost LGE nemohla zajistit svou obhajobu z důvodu nemožnosti přístupu k dokumentům skupiny LPD, jako neopodstatněný. Tribunál v tomto ohledu konstatoval, že jelikož tyto dokumenty nejsou součástí dokumentů, o které se Komise opírala při přijímání sporného rozhodnutí, nemůže žalobkyně tvrdit, že jí bylo zabráněno v účelném vyjádření jejího stanoviska k dokumentům použitým tímto orgánem (bod 85 rozsudku LGE).

23. Dále Tribunál uvedl, že na základě obecné povinnosti obezřetnosti je žalobkyně povinná dbát, i za okolností, kdy je na společný podnik prohlášen konkurz, na to, aby v jejím účetnictví a archivech zůstaly řádně zachovány informace umožňující vyhledat podrobnosti o její činnosti, aby tak zejména disponovala důkazy nezbytnými pro případ soudního nebo správního řízení (body 86 a 87 rozsudku LGE), a to navzdory obtížím vyplývajícím z nizozemského úpadkového práva a nedostatku spolupráce ze strany insolvenčního správce skupiny LPD (body 88 a 89 rozsudku LGE).

24. Nakonec Tribunál ve zbývající části upřesnil, že i když Komise formálně nezahrnula skupinu LPD do správního řízení, požádala různé společnosti této skupiny o poskytnutí informací a provedla kontroly v jejich prostorách (bod 90 rozsudku LGE).

Rozsudek Philips

25. Společnost Philips prostřednictvím druhé části druhého žalobního důvodu v prvním stupni tvrdila, že jí Komise bránila v přístupu k informacím nezbytným pro její obhajobu tím, že nezahrnula skupinu LPD do správního řízení.

26. Tribunál přezkoumal a zamítl tento žalobní důvod v bodech 90 až 99 rozsudku Philips.

27. Tribunál poté, co připomněl judikaturu týkající se dodržování práva na obhajobu, jakož i přičítání odpovědnosti mateřské společnosti, rozhodl, že Komise se nedopustila žádného pochybení, když skupině LPD nepřičetla odpovědnost za její jednání (body 91 až 97 rozsudku Philips).

28. Tribunál navíc uvedl, že na základě obecné povinnosti obezřetnosti byla společnost Philips povinná dbát, i za okolností, kdy je na majetek společného podniku prohlášen konkurz, na to, aby v jejím účetnictví a archivech zůstaly řádně zachovány informace umožňující vyhledat podrobnosti o její činnosti, aby tak zejména disponovala důkazy nezbytnými pro případ soudních nebo správních řízení. Tribunál v každém případě upřesnil, že z písemností obsažených ve spise vyplývá, že Komise požádala různé společnosti skupiny LPD o poskytnutí informací (bod 97 rozsudku Philips).

29. Tribunál ve zbývající části uvedl, že žalobkyně, aby dosáhla snížení pokuty z důvodu své spolupráce, poskytla Komisi informace o účasti skupiny LPD na kartelové dohodě, což znamená, že měla v tomto ohledu k dispozici řadu poznatků, které mohla použít k účinnému zajištění své obhajoby (bod 98 rozsudku Philips).

Argumentace účastnic řízení

Argumentace společnosti LGE

30. Společnost LGE tvrdí, že Tribunál se dopustil nesprávného právní posouzení, když konstatoval, že Komise neporušila její právo na obhajobu svým rozhodnutím nezaslat oznámení námitek skupině LPD.

31. Zaprvé společnost LGE zpochybňuje zamítnutí prvního žalobního důvodu v prvním stupni jako irelevantního (bod 83 rozsudku LGE). Tvrdí, že důvody uvedené v bodech 73 až 82 tohoto rozsudku se zabývají odlišnou otázkou, která nebyla vznesena před Tribunálem, a sice zda se Komise nedopustila pochybení, když shledala společnost LGE odpovědnou za protiprávní jednání. Podle společnosti LGE závěr, že Komise mohla přičíst odpovědnost společnosti LGE, nečiní její žalobní důvod vycházející z porušení práva na obhajobu irelevantním.

32. Společnost LGE Tribunálu vytýká, že přiznal Komisi neomezenou diskreční pravomoc pro rozhodnutí, zda oznámení námitek musí být zasláno mateřské společnosti nebo dceřiné společnosti.

33. Podle společnosti LGE za určitých okolností, jako jsou okolnosti projednávané věci, je výkon této posuzovací pravomoci omezen dodržením práva na obhajobu. Z rozsudku Komise v. Tomkins [6] podle ní vyplývá, že pokud dceřiná společnost předkládá důkazy svědčící v její prospěch, které vyplývají z její evidence nebo z rozhovorů se zaměstnanci, má mateřská společnost automaticky prospěch z těchto důkazů. Schopnost mateřské společnosti vykonat své právo na obhajobu tudíž podle společnosti LGE závisí na zahrnutí její dceřiné společnosti do řízení.

34. Společnost LGE tvrdí, že pokud by byla skupina LPD v projednávané věci vyzvána k obhajobě a podařilo se jí předložit důkazy svědčící v její prospěch, měla by z nich tudíž automaticky prospěch společnost LGE. Společnost LGE tak s odkazem na rozsudek Solvay v. Komise [7] tvrdí, že nelze vyloučit, že pokud by Komise zaslala oznámení námitek skupině LPD, mohla by tato skupina předložit užitečné důkazy pro její obhajobu.

35. Praxe spočívající v obracení se jak na dceřinou společnost, tak na mateřskou společnost, vyplývá podle společnosti LGE ostatně z příručky postupů Komise při uplatňování článků 101 a 102 SFEU [8]. Skutečnost, že Komise zaslala dotazníky skupině LPD není podle ní relevantní, neboť jakožto zdroj důkazů svědčících ve prospěch dotčených společností nejsou dotazníky rovnocenné oznámení námitek. Žalovaný se musí seznámit s námitkami, aby mohl plně vykonat své právo na obhajobu.

36. Zadruhé společnost LGE kritizuje odůvodnění rozsudku LGE, které vedlo k zamítnutí jejího žalobního důvodu jako neopodstatněného.

6 – Rozsudek ze dne 22. ledna 2013 (C-286/11 P, EU:C:2013:29, bod 39).

7 – Rozsudek ze dne 25. října 2011 (C-109/10 P, EU:C:2011:686, bod 62).

8 – Příručka postupů při uplatňování článků 101 a 102 SFEU, 2012 (neoficiální překlad). Viz http://ec.europa.eu/competition/antitrust/information_en.html (dále jen „příručka postupů Komise“).

37. Podle společnosti LGE skutečnost, že mohla předložit vyjádření k důkazům použitým Komisí a skutečnost, že Komise získala informace od skupiny LPD, nebyly dostatečné pro zajištění dodržení jejího práva na obhajobu. Mimoto společnost LGE kritizuje konstatování Tribunálu, podle něhož byla povinná dbát na to, aby v jejím účetnictví a archivech zůstaly řádně zachovány informace umožňující vyhledat podrobnosti o činnosti společného podniku (bod 86 rozsudku LGE). Tato povinnost se podle ní týká případu, kdy mateřská společnost převede dceřinou společnost na třetí osobu a mateřská společnost si může účinně zajistit nadále trvající přístup k dokumentům na základě smluvního ujednání. Společnost LGE vysvětluje, že ztratila kontrolu nad svou dceřinou společností z důvodu jejího úpadku, přičemž insolvenční správce nebyl povinen poskytnout jí nepřetržitý přístup k dokumentům.

Argumentace společnosti Philips

38. Společnost Philips tvrdí, že Tribunál se dopustil nesprávného právního posouzení, když konstatoval, že Komise se tím, že nezaslala oznámení námitek skupině LPD, nedopustila žádného procesního pochybení (body 75 až 82 rozsudku Philips).

39. Společnost Philips nezpochybňuje způsobilost Komise přičítat odpovědnost za protiprávní jednání mateřské společnosti, která vykonává rozhodující vliv na jednání dceřiné společnosti. Společnost Philips podotýká, že toto neřeší otázku, zda je Komise povinna zahrnout obě entity do správního řízení. Tvrdí, že v projednávané věci je její odpovědnost „zcela odvozena“ od odpovědnosti její dceřiné společnosti a že v případě neexistence přímého přičítání odpovědnosti skupině LPD, „jde“ její odpovědnost jakožto mateřské společnosti „nad rámec“ odpovědnosti dotčené dceřiné společnosti ve smyslu rozsudku Total v. Komise [9].

40. Společnost Philips uvádí, že během správního řízení již nebyla její dceřiná společnost součástí téhož podniku, jelikož od 30. ledna 2006 podléhala dohledu insolvenčního správce. Společnost Philips tvrdí, že vzhledem ke skutečnosti, že její dceřiná společnost nebyla zahrnuta do správního řízení a zvláště neobdržela oznámení námitek, neměla ani příležitost ani povinnost se bránit proti tvrzením Komise. Mimoto pouze insolvenční správce skupiny LPD měl k dispozici dokumenty týkající se činnosti skupiny a měl přístup k relevantním zaměstnancům. Společnost Philips s ohledem na úpadek své dceřiné společnosti tvrdí, že neměla možnost zajistit si přístup k těmto dokumentům, aby tak měla k dispozici důkazy nezbytné pro svou obhajobu.

41. Podle společnosti Philips Komise měla zohlednit skutečnost, že ztratila kontrolu nad svou dceřinou společností a neměla již přístup k dokumentům skupiny LPD. Společnost Philips prohlašuje, že pokud by Komise zahrnula skupinu LPD do správního řízení, byla by tato skupina schopna se bránit, a společnost Philips by tak mohla rovněž lépe zajistit svou obhajobu. Rozhodnutí Komise vyloučit skupinu LPD ze správního řízení tak podle ní zbavilo společnost Philips možnosti plného výkonu jejího práva na obhajobu.

Argumentace Komise

42. Komise tvrdí, že dotčené důvody kasačního opravného prostředku jsou nepřípustné v rozsahu, v němž směřují proti posouzení skutkových okolností a že nejsou v každém případě opodstatněné.

9 – Rozsudek ze dne 17. září 2015 (C-597/13 P, EU:C:2015:613, body 35 až 38).

43. Komise namítá, že podle ustálené judikatury [10], má možnost uložit sankci jedné nebo druhé entitě, mateřské a dceřiné společnosti, které tvoří podnik. Podle Komise navrhovatelky nesprávně poukazují na to, že mateřská společnost má automaticky prospěch z případného snížení odpovědnosti dceřiné společnosti. Žádná skutečnost nemůže odůvodnit snížení odpovědnosti mateřské společnosti v případě procesních pochybení, která mají dopad na práva dceřiné společnosti, například v případě, že oznámení námitek nebylo řádně doručeno dceřiné společnosti.

44. Mimoto Komise tvrdí, že řešení poskytnuté v rozsudku Solvay v. Komise [11] nelze v projednávané věci použít. Komise uvádí, že tento rozsudek se týká přístupu ke spisu Komise a nelze se jej dovolávat pro účely tvrzení, že Komise musí zaručit přístup k informacím, které nemá k dispozici. Komise v projednávané věci získala relevantní informace od skupiny LPD tak, že jí zaslala dotazník a provedla u ní kontrolu. Společnost LGE měla přístup k těmto důkazům v rámci své obhajoby. Komise není povinná zaručit, aby společnosti jiné než žalobkyně, byly podněcovány k předložení důkazů svědčících ve prospěch. Komise v odpovědi na argument společnosti LGE, vycházející z příručky postupů Komise, upřesňuje, že tato příručka není závazná a může být upravena pro potřeby jednotlivého případu, takže odlišnost použitého postupu ve vztahu k příručce nepostačuje k prokázání nesprávného právního posouzení.

45. Podle Komise Tribunál nevyložil povinnost péče mateřských společností, co se týče zachování přístupu k dokumentům dceřiných společností, jako neomezenou povinnost. Naopak, Tribunál přezkoumal skutkové okolnosti projednávané věci a uvedl, že společnosti LGE a Philips udržovaly úzké vztahy se skupinou LPD během celého období trvání protiprávního jednání, a mohly tudíž zachovat relevantní informace ve svých archivech nebo jinými prostředky.

Posouzení

K rozsahu důvodů kasačního opravného prostředku

46. Podmínky, za nichž mateřská společnost může být považována za odpovědnou z důvodu účasti její dceřiné společnosti na kartelové dohodě, jsou předmětem ustálené judikatury.

47. Připomínám, že unijní právo hospodářské soutěže se vztahuje na činnosti podniků, a sice hospodářských jednotek, které mohou být z právního hlediska složeny z více fyzických nebo právnických osob. Pokud taková hospodářská jednotka poruší pravidla hospodářské soutěže, musí nést za toto protiprávní jednání odpovědnost na základě zásady osobní odpovědnosti. Protiprávní jednání musí být následně jednoznačně přičteno právnické osobě, které je určeno oznámení námitek a rozhodnutí Komise [12].

48. Podle ustálené judikatury Soudního dvora může být chování dceřiné společnosti přičteno mateřské společnosti, pokud tato dceřiná společnost samostatně neurčuje své chování na trhu. V takové situaci mateřská společnost a její dceřiná společnost totiž vytvářejí jediný podnik ve smyslu článku 101 SFEU, takže Komise může určit rozhodnutí mateřské společnosti, aniž by bylo vyžadováno prokázání osobního zapojení této mateřské společnosti do protiprávního jednání [13].

10 – Rozsudky ze dne 3. března 2011, Siemens a VA Tech Transmission & Distribution v. Komise (T-122/07 až T-124/07, EU:T:2011:70, bod 151), a ze dne 27. června 2012, Bolloré v. Komise (T-372/10, EU:T:2012:325, bod 50).

11 – Rozsudek ze dne 25. října 2011, Solvay v. Komise (C-109/10 P, EU:C:2011:686, bod 62).

12 – Viz rozsudek ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise (C-97/08 P, EU:C:2009:536, body 54 až 57 a citovaná judikatura).

13 – Viz rozsudky ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise (C-97/08 P, EU:C:2009:536, body 58 a 59), a ze dne 16. června 2016, Evonik Degussa a AlzChem v. Komise (C-155/14 P, EU:C:2016:446, bod 27).

49. Až donedávna byla však tato problematika předmětem polemiky, která se týkala samotné koncepce mechanismu umožňujícího přičítání odpovědnosti mateřské společnosti, která se neúčastnila protiprávního jednání [14]. Soudní dvůr totiž na jedné straně konstatoval, že v dotčeném případě „se má za to, že“ dotčená mateřská společnost „sama porušila“ pravidla unijního práva hospodářské soutěže [15]. Na druhé straně Soudní dvůr rozhodl, že odpovědnost mateřské společnosti je „zcela odvozena“ od odpovědnosti její dceřiné společnosti [16].

50. Soudní dvůr ve svém nedávném rozsudku upřesnil, že mateřská společnost, které byla přičtena odpovědnost za protiprávní jednání její dceřiné společnosti, je osobně potrestána za porušení unijních pravidel hospodářské soutěže, o němž se má za to, že se ho dopustila sama, z důvodu rozhodujícího vlivu, který vykonávala na svou dceřinou společnost a který jí umožnil určovat chování této dceřiné společnosti na trhu [17]. V případě, v němž má odpovědnost mateřské společnosti původ v protiprávním jednání její dceřiné společnosti, jsou tak protisoutěžní jednání beztoho považována za jednání, kterých se dopustila samotná tato mateřská společnost, neboť tvořila spolu se svou dceřinou společností hospodářskou jednotku [18].

51. Podotýkám, že projednávané kasační opravné prostředky se týkají problematiky účinného výkonu práva na obhajobu mateřskou společností v případě, kdy již nevykonává během správního řízení kontrolu nad svou bývalou dceřinou společností, což je problematika jistě podobná, avšak z velmi omezeného hlediska.

52. V rámci projednávaných kasačních opravných prostředků navrhovatelky, které jsou mateřskými společnostmi, nezpochybňují totiž přičtení odpovědnosti z důvodu protiprávních jednání jejich společné dceřiné společnosti, skupiny LPD. Důvody kasačního opravného prostředku formulované navrhovatelkami vycházejí v obou kasačních opravných prostředcích z porušení zásady dodržování práva na obhajobu, které údajně vyplývá ze skutečnosti, že Komise nezaslala oznámení námitek skupině LD, a ze skutečnosti, že navrhovatelky tudíž nemohly mít prospěch z případných důkazy svědčící ve prospěch, které by mohla tato dceřiná společnost předložit v rámci vlastní obhajoby [19].

K údajnému porušení práva na obhajobu

53. Podle ustálené judikatury Soudního dvora, použité v projednávané věci Tribunálem [20], dodržení práva na obhajobu při vedení správních řízení v oblasti hospodářské soutěže představuje obecnou zásadu unijního práva [21].

54. Dodržení práva na obhajobu vyžaduje, aby dotčené osobě bylo v průběhu správního řízení umožněno užitečně vyjádřit své stanovisko k pravdivosti a relevanci skutkových zjištění a uváděných okolností, jakož i k dokumentům použitým Komisí na podporu jejího tvrzení o existenci protiprávního jednání [22].

14 – Viz stanovisko generálního advokáta Wahla ve věci Akzo Nobel a další v. Komise (C-516/15 P, EU:C:2016:1004, body 52 až 69).

15 – Rozsudky ze dne 26. listopadu 2013, Kendrion v. Komise (C-50/12 P, EU:C:2013:771, bod 55), a ze dne 10. dubna 2014, Komise a další v. Siemens Österreich a další (C-231/11 P až C-233/11 P, EU:C:2014:256, bod 47).

16 – Rozsudky ze dne 22. ledna 2013, Komise v. Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29, body 37, 39, 43 a 49), jakož i ze dne 17. září 2015, Total v. Komise (C-597/13 P, EU:C:2015:613, bod 38).

17 – Rozsudek ze dne 27. dubna 2017, Akzo Nobel a další v. Komise (C-516/15 P, EU:C:2017:314, bod 56, jakož i citovaná judikatura).

18 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. dubna 2017, Akzo Nobel a další v. Komise (C-516/15 P, EU:C:2017:314, bod 72, jakož i bod 73).

19 – Společnost LGE ve své replice zejména uvádí, že Komisi nevytýká, že se dopustila pochybení, když nepřičetla odpovědnost své dceřiné společnosti, ale vytýká jí porušení práva na obhajobu společnosti LGE tím, že nezaslala oznámení námitek uvedené dceřiné společnosti.

20 – Viz body 68 až 70 rozsudku LGE a boy 91 až 93 rozsudku Philips.

21 – Rozsudek ze dne 13. února 1979, Hofmann-La Roche v. Komise (85/76, EU:C:1979:36, bod 9). Viz rovněž rozsudek ze dne 3. září 2009, Prym a Prym Consumer v. Komise (C-534/07 P, EU:C:2009:505, bod 26, jakož i citovaná judikatura).

22 – Viz rozsudek ze dne 9. července 2009, Archer Daniels Midland v. Komise (C-511/06 P, EU:C:2009:433, bod 88 a citovaná judikatura).

55. V rámci projednávaných kasačních opravných prostředků vyvstává otázka, zda jsou tyto požadavky dodrženy ve vztahu k mateřské společnosti v případě, kdy se Komise rozhodne nezaslat oznámení námitek dceřiné společnosti, která se účastnila kartelové dohody, zatímco je tato dceřiná společnost v úpadku, takže její mateřská společnost již nemá přístup k dokumentům a zaměstnancům této dceřiné společnosti.

56. Podotýkám, že oznámení námitek, uvedené v čl. 27 odst. 1 nařízení č. 1/2003 [23], představuje podstatnou procesní záruku, která uplatňuje zásadu dodržování práva na obhajobu v rozsahu, v němž jeho adresátovi umožňuje účelně uplatnit své argumenty v rámci řízení, které bylo proti němu zahájeno [24]. Oznámení námitek musí jednoznačně uvádět fyzickou nebo právnickou osobu, které mohou být pokuty uloženy, a musí být určeno této osobě s uvedením, v jakém postavení tato osoba čelí obvinění z tvrzených skutečností [25].

57. Oznámení námitek má tak za cíl umožnit výkon práva na obhajobu individuálně každé právnické osobě dotčené správním řízení v oblasti hospodářské soutěže.

58. Dodržení této procesní záruky ve vztahu k mateřské společnosti, která obdržela oznámení námitek, nemůže být ohroženo pouze skutečností, že oznámení námitek nebylo zasláno jiné právnické osobě, a sice její dceřiné společnosti, která se přímo účastnila protiprávního jednání.

59. Mám za to, že tato úvaha je i nadále platná navzdory skutečnosti, že by z případných důkazů svědčících ve prospěch, které by předložila dceřiná společnost ve své odpovědi na oznámení námitek, mohla mít prospěch i mateřská společnost.

60. Nemyslím si, i s přihlédnutím k zvláštní povaze situace, v níž lze protiprávní jednání přičítat více právnickým osobám tvořícím tutéž hospodářskou jednotku, že obvinění právnické osoby by bylo možné analyzovat jako prostředek obhajoby pro jiné právnické osoby, které vykonávají své právo na obhajobu nezávisle.

61. Jak vyplývá z čl. 27 odst. 1 nařízení č. 1/2003 zaslání oznámení námitek je povinným procesním požadavkem, který má zajistit výkon práva na obhajobu adresátem rozhodnutí, kterým je konstatováno protiprávní jednání [26]. Pokud se přitom Komise v souladu s právními předpisy rozhodne neuplatňovat odpovědnost dceřiné společnosti – což není v rámci projednávaných kasačních opravných prostředků zpochybněno [27] – nemůže být povinná zaslat oznámení námitek této dceřiné společnosti.

62. Z toho vyplývá, jak správně konstatoval Tribunál v projednávané věci (bod 83 rozsudku LGE a bod 97 první věta rozsudku Philips), že neexistence formálního přičtení protiprávního jednání dceřiné společnosti, jakož i nezaslání oznámení námitek uvedené dceřiné společnosti nepředstavuje nesrovnalost, která by mohla ohrozit právo mateřských společností této skupiny na obhajobu.

23 – Toto ustanovení stanoví, že Komise zejména před přijetím rozhodnutí konstatujícího protiprávní jednání poskytne osobám, proti nimž je vedeno řízení, příležitost, aby byly slyšeny ve věci, jíž se týkají námitky, které přijala.

24 – Rozsudky ze dne 3. září 2009, Papierfabrik August Koehler a další v. Komise (C-322/07 P, C-327/07 P a C-338/07 P, EU:C:2009:500, bod 38, jakož i bod 39), a ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise (C-97/08 P, EU:C:2009:536, bod 57).

25 – Rozsudek ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise (C-97/08 P, EU:C:2009:536, bod 57). Tento požadavek je také výslovně uveden v příručce postupů Komise při uplatňování článků 101 a 102 SFEU [bod 5(1), s. 116], na kterou odkazují navrhovatelky: „While the subject of the competition rules is an "undertaking", each legal entity that may be liable for the infringement within the undertakings must individually receive, as an addressee, [a Statement of Objections] […] It is therefore important to make sure that the [Statement of Objections] is addressed to all possible legal entities (parent companies and subsidiaries) that may be held jointly and severally liable for the infringement […] The final decision cannot be addressed to legal entities which, although they may be considered to be responsible for the infringements, were not an addressee of the [Statement of Objections]".

26 – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 7. června 1983, Musique Diffusion française a další v. Komise (100/80 až 103/80, EU:C:1983:158, bod 10), a ze dne 3. září 2009, Papierfabrik August Koehler a další v. Komise (C-322/07 P, C-327/07 P a C-338/07 P, EU:C:2009:500, bod 36).

27 – Viz bod 52 tohoto stanoviska.

63. Navrhovatelky však tvrdí, že jinak je tomu v případě, kdy mateřské společnosti již nemají přístup k dokumentům dceřiné společnosti, která se přímo účastnila kartelové dohody. V této souvislosti tvrdí, že porušení práva na obhajobu vyplývá v takovém případě ze skutečnosti, že nemohly mít prospěch z případných důkazů svědčících v jejich prospěch, které by mohla poskytnout dceřiná společnost.

64. Tento argument mě nepřesvědčuje.

65. Mám za to, že navrhovatelky nesprávně odkazují na judikaturu Soudního dvora týkající se zpřístupnění důkazů svědčících ve prospěch, a odvolávají se zejména na rozsudek Solvay v. Komise [28].

66. Tato judikatura [29] se týká přístupu k důkazům svědčícím ve prospěch, jež jsou obsaženy ve spisu Komise. Argument navrhovatelek přednesený v rámci projednávaných kasačních opravných prostředků se přitom netýká nahlížení do spisu Komise ani ostatně jiných důkazů shromážděných Komisí během správního řízení [30], ale přístupu k důkazům, kterými by mohla Komise potenciálně disponovat, pokud by je skupina LPD předložila.

67. Podotýkám, že řízení v oblasti hospodářské soutěže stanoví prostředky pro získávání důkazů Komisí, jakož i pravidla nahlížení do spisu, jež dotčeným stranám umožňují obeznámit se s důkazy, které má Komise k dispozici [31].

68. Jak vyplývá z bodu 92 rozsudku LGE a bodu 97 rozsudku Philips, Komise v projednávané věci zaslala žádosti o informace společnostem skupiny LPD a provedla kontroly v prostorách této skupiny. Pokud měly navrhovatelky za těchto okolností za to, že vyšetřovací opatření přijatá Komisí ve vztahu ke skupině LPD byla nedostatečná, měly z vlastní iniciativy požádat Komisi o přijetí jiných vhodných opatření pro účely shromáždění relevantních důkazů, jež měla tato skupina k dispozici.

69. S ohledem na vše výše uvedené Tribunál právem odmítl, z důvodů obsažených v bodech 68 až 83 rozsudku LGE a bodech 91 až 97 rozsudku Philips, argument každé z navrhovatelek, podle něhož Komise porušila jejich právo na obhajobu tím, že nezaslala oznámení námitek skupině LPD.

70. I kdyby dále mohly přetrvávat pochybnosti o tom, zda odůvodnění obsažené v bodech 68 až 83 rozsudku LGE a v bodech 91 až 97 rozsudku Philips odpovídá v plném rozsahu na argumentaci žalobkyň v prvním stupni, jakož i na otázku, zda byl v bodě 83 rozsudku LGE správně zamítnut žalobní důvod v prvním stupni nikoliv jako neopodstatněný, ale jako irelevantní, nemůže taková případná výhrada, jež se týká odůvodnění napadených rozsudků, vést k jejich zrušení, neboť zamítnutí dotyčných žalobních důvodů se z důvodů uvedených výše jeví v každém případě jako opodstatněné [32].

28 – Rozsudek ze dne 25. října 2011, Akzo Nobel a další v. Komise (C-109/10 P, EU:C:2011:686, body 62 a 64, jakož i citovaná judikatura). Podle této judikatury v případě nezpřístupnění dokumentu svědčícího ve prospěch stačí pro konstatování porušení práva na obhajobu, aby dotčená osoba prokázala, že by uvedené dokumenty svědčící ve prospěch mohla využít pro svou obhajobu.

29 – Rozsudek ze dne 25. října 2011, Solvay v. Komise (C-109/10 P, EU:C:2011:686) se týkal dokumentů chybějících ve spise Komise, ke kterým neměla společnost přístup a které mohly – jak sama uznala Komise – obsahovat informace relevantní pro obhajobu.

30 – Co se týče případných důkazů svědčících ve prospěch, obsažených v odpovědích na oznámení námitek ostatních stran dotčených týmž řízením, viz rozsudky ze dne 16. června 2011, Solvay v. Komise (T-186/06, EU:T:2011:276, bod 225) a ze dne 16. června 2011, Bavaria v. Komise (T-235/07, EU:T:2011:283, body 119, 249 až 251).

31 – Články 18 až 21 a čl. 27 odst. 2 nařízení č. 1/2003.

32 – Viz body 58 až 69 tohoto stanoviska, jakož i rozsudky ze dne 2. dubna 1998, Komise v. Sytraval a Brink's France (C-367/95 P, EU:C:1998:154, bod 47), a ze dne 30. září 2003, Biret International v. Rada (C-93/02 P, EU:C:2003:517, bod 60).

71. Nakonec, pokud jde o argumenty navrhovatelek, které se týkají odůvodnění napadených rozsudků, kterými je uplatňována povinnost každého podniku dbát na řádné uchovávání listinných důkazů umožňujících vyhledat podrobnosti o jeho činnosti (body 86 až 89 rozsudku LGE a bod 97 rozsudku Philips), mám za to, že jak vyplývá z použití výrazů „v každém případě“ a „navíc“ ve výše uvedených bodech, směřují tyto vytýkané skutečnosti proti odůvodněním napadených rozsudků uvedeným jen pro úplnost, a jsou proto irelevantní.

Závěry S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr zamítl jako neopodstatněný první důvod kasačního opravného prostředku podaného společností LG Electronics Inc. proti rozsudku Tribunálu ze dne 9. září 2015, LG Electronics v. Komise (T-91/13, nezveřejněný, EU:T:2015:609), jakož i druhý důvod kasačního opravného prostředku podaného společností Koninklijke Philips Electronics NV proti rozsudku Tribunálu ze dne 9. září 2015, Philips v. Komise (T-92/13, nezveřejněný, EU:T:2015:605).